

Consideracions entorn d'un disc excepcional

per JOSEP MARÍ

ELS INICIS

D'ençà que n'Isidor i en Joan, conjuntament o per separat, començaren a difondre, ja fa molts d'anys, les seues cançons, a través de celebracions especials i, més endavant, de recitals organitzats expressament, he mantingut l'esperança que en recolliríem fruits concrets; que la llavò anomena-

com exemple d'aquesta unanimitat *Sa nostra terra*, que no sent una cançó de gaire qualitat era coneguda i cantada per molta gent. I sorgia espontàniament en les excursions o en qualsevol reunió festiva. En aquest fet vaig començar a fonamentar la meua esperança. Els eivissencs no podíem continuar anys i més anys cantant cançons d'importació, apreses a l'escola o

da nova cançó arrelaria entre els eivissencs, per boca d'aquells dos incipients joglars, amb un aire volgudament casolà i un cert to vehement.

Amb el transcurs del temps, les actuacions dels nostres cantants, autors de quasi totes les cançons que interpretaven, anaren congregant, sense gaire aldarull propagandístic, l'atenció del públic que, a vegades, entusiàsticament es bolcava sobre una determinada cançó, improvisant una concòrdia i germanor ben saludables. Pos

de la ràdio. Per què no ens hàviem de decantar, d'una vegada, a cantar en la nostra llengua i, encara millor, les nostres pròpies cançons? N'Isidor aleshores ja duia enregistrats alguns discs, amb cançons molt notables, com *Si tu vols*, que eren més o menys conegudes i cantades, especialment per la jovenalla. Però és curiós observar que la titulada *Eivissa*, que figura en el primer disc i que per al meu gust és de les més falagueres que ha compost n'Isidor, era la més cantada per la

gent —o mal cantada, si voleu—, sense dubte perquè, com havia passat anteriorment amb *Sa nostra terra*, els seus destinataris s'hi sentien més identificats. I m'excús si això pot fer olor de *localitis*, però crec que és un fet indiscutible.

PROVEM ALTRA VEGADA

I LA SEUA SIGNIFICACIÓ

Amb motiu d'un venturós recital titulat *Provem altra vegada*, celebrat l'estiu del 72 a la nostra ciutat, en Joan i n'Isidor, ja ben coneguts de tothom, incorporaven a la seua tasca, després d'uns llargs mesos d'intensos assaigs conjunts i d'intents innovadors, un tercer element: en Victori. De cap manera, no podem considerar en Victori, en el context del grup,¹ com un element secundari. Hi entrava amb totes les implicacions, i les seues dots compositives i interpretatives l'acreditaven com a valor útil en la tasca comuna. El públic també ho va entendre així, i va aplaudir-lo com calia, en aquella primera actuació a Eivissa. *Provem altra vegada* fou un recital decisiu que consolidà de forma sorprenent els seus protagonistes. Convenia que en el temps venidor l'aportació personal de cada un dels cantants fos reforçada i enriquida per la dels altres, de manera que allò que fins aleshores havia estat una labor a nivell més personal es convertís en cosa de tots tres per tal de guanyar-hi en qualitat i eficàcia. Però si és important aquest aspecte inicial, ho és tant mateix el que significava la introducció, en el repertori de *Provem altra vegada*, d'unes quantes cançons del folklore eivissenc. Recordem *La presó de Nàpols* i *Bona nit*. N'Isidor m'explicava darrerament que la recopilació i posada al dia de cançons eivissenques era en ell un desig antic i que «estava descontent de s'aire americà de ses músiques pròpies». A aquesta iniciativa seua s'afegiren immediatament en Joan i en Victori. Empesos per l'èxit extraordinari de les cançons eivissenques en aquell celebrat recital, que foren llargament aplaudides i retingudes amb delit pel públic, n'Isidor, en Joan i en Victori es decidiren a continuar treballant en aquell camp de les nostres cançons, on veien excel·lents possibilitats d'eficàcia: salvar unes cançons en perill d'extinció o de romandre mortes en papers; conèixer uns mitjans d'expressió «nostres» per dir les «nostres» coses, tot incorporant-hi els elements necessaris per acostar les cançons a la nostra vida d'ara.

UN DISC I ALGUNA COSA MÉS

Aquesta empresa aviat va ser concebuda en forma de disc. Hi interessaren la casa editora, i, ja amb aquest propòsit, al llarg de dos anys, amb les intermitències imposades per les respectives obligacions, s'entregaren a consciència a completar l'arregle de cançons, a estudiar-les i a instrumentar-les adequadament. El resultat n'ha estat

ben satisfactori: *UC, cançons d'Eivissa*² és la primera mostra d'un esforç comú ple d'entusiasme i dedicació, posat a servir fidelment i rigorosament una cultura. Una cultura, en aquest cas l'eivissenca, que voldríem més feliç, però que tot i amb això es va guanyant una vaga consciència, si més no entre la gent jove desentesa d'antics prejudicis i complexos. La cultura és un tot en el marc d'una terra i d'uns hòmens, i és més sòlida com més s'aproxima a aquesta realitat. En parlar de la cultura eivissenca, no ens podem cenyir a uns esquemes raquítics i parcials. Al costat de la història, la llengua i la literatura, hem de considerar l'art, la integritat física de l'illa, el seu entorn cultural, el propi folklore, una manera peculiar d'entendre el món i la vida. De tot això, no en podem prescindir, si volem que la nostra cultura abasti un grau just de dignitat. Vet aquí, doncs, perquè el disc que comentaré breument és significatiu: primer, perquè ve a cobrir un buit en la nostra vida diària. No hi ha dubte que aquestes cançons són fàcilment assimilades per la gent —ho prova que ens han arribat a través de remotes generacions—, i la gent les canta perquè li ve de gust i pot arribar-les a preferir a cançons que potser se li faran estranyes. Segon, perquè des d'aquesta valoració gairebé inconscient de les cançons eivissenques, la gent predisposa el seu interès per tot allò que configura la pròpia cultura. Tercer, perquè el disc suposa un acostament, amb maneres ponderadament noves, a unes formes d'expressió molt arrelades, que, d'altra banda, ara o més tard, s'haurien extingit. Calia, per tant, que les cançons tornassin al seu protagonista, el propi poble. Finalment, perquè queda l'exemple d'una feina elaborada, resolta amb encert i amb una encomiable voluntat de dignificació. Els bons exemples, en aquest país, solen ser escassos i magres. Per això, l'aparició de *UC* és, a més d'una aportació generosa a la nostra cultura insular, un excellent auguri de continuïtat.

El disc, amb una coberta que il·lustra un dibuix vigorós i suggestiu d'en Pere Planells i, per dins, una esplèndida fotografia de n'August Vallmitjana —dos noms lamentablement arraconats— i un petit fragment del poema *Uc dins la nit*, de Marià Villangómez, com una pinzellada de presentació «suspena» i «expectant», abraça un extens i colorit repertori de cançons populars. Aquestes es van alternant en temàtica i ritme; en lirisme, dolor o gresca; en solucions interpretatives, tant de veu com instrumentals, segons que recomanen les diferents versions. Algunes de les cançons s'ofereixen en una llengua arcaica, perfecta, d'una bellesa emotiva i remota. D'altres es donen més a l'eloqüència plaent, irònica i festiva, o bé a l'ardor amorosa, jove, i potser punyent o encongida.

De les quinze composicions que integren *UC*, bona part han estat preses de l'obra d'Isidor Macabich, amb les corresponents transcripcions musicals d'en Xumeu Fornàs (*Goigs de Nadal*, *Rosa vera*, *Bona nit* —segons sembla d'origen jueu³—, *Sa serena cau menuda* i *Sa presó de Nàpols* —amb certes concomitàncies amb *La presó de Lleida*, que es canta al Principat—; *Ses germanes captives*, que figura en la *Historia de Ibiza* juntament amb les cançons esmentades, apareix en el disc en una versió més concisa que Macabich conservava inèdita); d'altres provenen de l'arxiu de *Es nostro camp*, programa setmanal de Ràdio Popular, que ha aconseguit un auditori multitudinari arreu de les Pitiüses (*Sa carta que m'enviares* i *De jo et vas despediguent*; *Jo tenc una enamorada* figura en el disc amb la lletra que en facilità Marià Villangómez i *Com voleu, germans, que canti*, amb la recollida el segle passat per l'Arxiduc Lluís Salvador); en Victorià va aportar la música a la versió de *N'Escrivaneta* que ja havia recopilat Macabich; en Joan, *Anàrem a Sant Miquel* i la *Sonada de xeremia*, així com també *Jo he fet una cançó nova*, que li facilità en «Carreró»; *Sa despedida*, sonada de flauta, és presa d'un antic enregistrament del Grup Folklòric de Sant Josep.

* * *

Ja per acabar aquests papers, que no volen sinó difondre una labor honrada i coherent i reflectir, d'altra banda, la meua íntima congratulació per l'ajut que, ara per ara, *UC*, cançons d'Eivissa, aporta al nostre llaguí desvetllament cultural, vull continuar «mantenint l'esperança» que el camí —anys enrera insinuat; avui ben perfilat i feliç— avanci sense destorbs restituint-nos els marges lluminosos de la nostra vida quotidiana.

JOSEP MARÍ

NOTES:

1. No trob una paraula més adequada per expressar aquesta unió, si volem espontània, però potser a la llarga important —tot i que puguin aparèixer en públic per separat— en la labor dels tres intèrprets.

2. EDIGSA CM 293LP.

3. Isidor Marí, *Els remots orígens d'una cançó*, EIVISSA, núm. 2, 3.ª època, 1973.

EXCAVACIONS A L'ILLA DE FORMENTERA

Últimament, a l'illa germana de Formentera, s'ha dut a terme la primera fase d'excavacions en el monument megalític de Ca Na Costa, situat a l'Est de l'Estany Pudent, sota la direcció de l'autor d'aquestes línies assistit d'un equip integrat per Lluís Planalamor, la Sra. Topp i Jordi Anglada. En els treballs, han participat estudiants universitaris i de l'Institut Nacional de Batxillerat d'Eivissa.

La importància dels treballs rau en el fet que són els primers vestigis clars i contundents que rebaten la pretesa teoria que les nostres illes estaven deshabitades abans de l'arribada dels cartaginesos. Amb això, Formentera i Eivissa entren en el món de la Prehistòria.

Al marge de la monumentalitat arquitectònica d'aquest funerari, ja que d'això es tracta, el material recuperat en aquests treballs —ceràmica feta a mà, amb mamellons, ceràmica incisa, botons piramidals d'os amb perforació en V, etc.— ens demostra una antiguitat de poblament entorn de 1900 a. J. C., que ens situa a l'Eneolític-Bronze inicial.

L'equip que ha realitzat aquests treballs té, actualment, en estudi aquest jaciment, que darà a conèixer amb els gràfics, classificació dels materials, dibuixos i conclusions pertinents.

Es tracta, en resum, d'un pas més en el coneixement de la nostra antiga història i un esperó i estímul en la continuïtat d'aquests treballs d'investigació a les nostres illes Pitiüses.

JORDI H. FERNÁNDEZ

Director del Museu Arqueològic d'Eivissa